

Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИА ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ

ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ
СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА

THE FINANCIAL SYSTEM IN
THE CONTEXT OF CREATING A MODEL
OF SUSTAINABLE ECONOMIC
DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN

АСТАНА
ASTANA
2024

*Посвящается юбилею - 80-летию
Искаковой Загиры Дуйсембаевны*

***ИСКАКОВА ЗАГИРА ДУЙСЕМБАЕВНА
ISKAKOVA ZAGIRA DUYSEMBAYEVNA***

***ЭКОНОМИКА ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ ДОКТОРЫ, ПРОФЕССОР
ДОКТОР ЭКОНОМИЧЕСКИХ НАУК, ПРОФЕССОР
DOCTOR OF ECONOMIC SCIENCES, PROFESSOR***

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н. ГУМИЛЕВА
THE MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY**

**«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ
ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ»**

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының

МАТЕРИАЛДАРДЫҢ ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Международной научно-практической конференции

**«ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ УСТОЙЧИ-
ВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА»**

COLLECTION OF REPORTS

of the International scientific and practical conference

**«THE FINANCIAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF CREATING A MODEL
OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN»**

АСТАНА, 2024

ASTANA, 2024

УДК 336 (574)
ББК 65.261 (5Каз)
Қ 18

Редакциялық алқа:

Мақыш С.Б. - Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Басқарма мүшесі – академиялық мәселелер жөніндегі проректоры

Жағыпарова А.О. - Экономика факультетінің деканы

Ажмухамедова А.А. - Экономика факультеті деканының ғылыми жұмыстар жөніндегі орынбасары

Мажитов Д.М. - «Қаржы» кафедрасының профессоры

Бұлақбай Ж.М. - «Қаржы» кафедрасының меңгерушісі

Майдырова А.Б. - «Экономика және кәсіпкерлік» кафедрасының меңгерушісі

Сембиева Л.М. - «Мемлекеттік аудит» кафедрасының меңгерушісі

Аманова Г.Д. - «Есеп және талдау» кафедрасының меңгерушісі

Мухияева Д.М. - «Менеджмент» кафедрасының меңгерушісі

Искаков Б.М. - «Тұран-Астана» университетінің «Іскерлік басқару» кафедрасының профессоры

Қ 18 «ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ» халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы= Международная научно-практическая конференция «ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА»= International scientific and practical conference «THE FINANCIAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF CREATING A MODEL OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN» – Астана: ИП «Булатов А.Ж.» – 572 б.(с.) - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-337-934-0

«ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ МОДЕЛІН ҚҰРУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ҚАРЖЫ ЖҮЙЕСІ» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдарының жинағында жас ғалымдар, докторанттар, магистранттар мен студенттер жүргізген өзекті және проблемалық мәселелерді қамтитын авторлық зерттеулері берілген. Басылым студенттерге, магистранттарға, докторанттарға, сонымен қатар қазіргі ғылымның өзекті мәселелерімен айналысатын оқырман қауымға арналған.

В сборнике материалов международной научно-практической конференции, на тему «ФИНАНСОВАЯ СИСТЕМА В УСЛОВИЯХ СОЗДАНИЯ МОДЕЛИ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ КАЗАХСТАНА» представлены результаты авторских исследований по актуальным и проблемным вопросам, проведенных молодыми учеными, докторантами, магистрантами и студентами. Издание предназначено для студентов, магистрантов, докторантов, а также для широкого круга читателей, занимающихся актуальными проблемами современной науки.

The collection of materials of the international scientific and practical conference on the topic «THE FINANCIAL SYSTEM IN THE CONTEXT OF CREATING A MODEL OF SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN» presents the results of original research on topical and problematic issues conducted by young scientists, doctoral students, master degree students and undergraduates. The publication is intended for undergraduates, master and doctoral students, as well as for a wide range of readers studying current problems of modern science.

УДК 336 (574)
ББК 65.261 (5Каз)

ISBN 978-601-337-934-0

© Л.Н. Гумилев атындағы ұлттық университеті, 2024
© Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, 2024
© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2024

казахстанских компаний являются снижение качественных научных исследований, экономия на инновационные проекты и расходы на НИОКР. К примеру, удельный вес организаций, создавших и использующих новые технологии и объекты техники, от общего числа предприятий в среднем составляет всего 2,5%. Количество предприятий, имеющих экологические инновации в 2022 году, снизилось до 70 или почти в 3 раза по сравнению с 2017 годом.

Решение этих проблем требует комплексного и согласованного подхода со стороны правительства, бизнеса и общественности. Для повышения инновационного предпринимательства необходимы следующие меры:

- Образование и поддержка молодых предпринимателей: создание образовательных программ, акселераторов и инкубаторов, которые будут помогать молодым предпринимателям развивать идеи и запускать инновационные проекты.

- Создание благоприятной инфраструктуры: развитие инновационных парков, технопарков, научно-исследовательских центров и других инновационных кластеров, где предприниматели смогут обмениваться опытом и идеями, развивать свои проекты и привлекать необходимые ресурсы.

- Поддержка исследований и разработок: обеспечение доступа к финансированию научно-исследовательских и разработочных работ, создание грантовых программ и конкурсов для стимулирования инновационной деятельности.

- Разработка и внедрение новых технологий: сотрудничество между предприятиями и исследовательскими организациями для разработки и внедрения новых технологий, поддержка и коммерциализация научных исследований.

- Улучшение доступа к рынкам и финансированию: создание программ по экспорту и международной торговле, разработка схем кредитования и льгот по налогообложению для инновационных предпринимателей.

- Повышение осведомленности о возможностях инновационного предпринимательства: проведение информационных кампаний и образовательных мероприятий, которые позволят предпринимателям ознакомиться с преимуществами инноваций и узнать о доступных ресурсах и поддержке.

- Содействие взаимодействию с государственными органами: создание специальных органов, которые будут координировать и поддерживать инновационное предпринимательство, разработка соответствующих законодательных и нормативных актов для облегчения инновационной деятельности и защиты интеллектуальной собственности.

Список литературы

1. Кармазин С.А. Позиционирование регионов по уровню развития инновационной среды /С.А.Кармазин // Экономика и предпринимательство. 2021.№2(124). С. 217-219.
2. Климентьева А.Ю. Развитие региональной инновационной подсистемы на основе модели дисбалансов/ Д.А. Гайнанов, А.Ю. Климентьева // Теоретическая и прикладная экономика. –2018. –№ 2. –С. 91–99
3. Девятилова А.И. Оценка инновационно-инвестиционного потенциала региона // Вестник академии знаний. 2021. №42 (1). –С. 116-123.
4. Omarova, A., Nurumov, A., Karipova, A., ...Aimurzina, B., Kamenova, M. Analysis of the development of innovative activities of the tourism industry in the influence of pandemic/ Journal of Environmental Management and Tourism, 2021, 12(6), стр. 1442–1453
5. Бюро национальной статистики агентства по стратегическому планированию и реформам Республики Казахстан. <https://stat.gov.kz/ru/industries/business-statistics/stat-forrest-village-hunt-fish/publications/> (дата обращения: 03.11.2023).

УДК (334.726)

АУДИТ КОМПАНИЯЛАРЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ

Алеудин Е.Қ., Жахметова А.К.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ, Қазақстан Республикасы.

E-mail: ainura_zhahmetova@mail.ru

Андатпа: Мақалада аудиторлық компаниялар саласындағы ағымдағы жағдай қарастырылады, олардың алдында тұрған негізгі тенденциялар мен қиындықтар талданады. Жылдам

өзгеретін экономикалық жағдайда аудит компаниялардың қаржылық ашықтығы мен тұрақтылығын қамтамасыз етудің негізгі құралына айналуға. Бұл мақалада біз аудиттің заманауи бизнеске қалай әсер ететінін, инвесторлармен, серіктестермен және клиенттермен қарым-қатынаста сенімділік пен сенімді қамтамасыз ететінін қарастырамыз. Зерттеу бизнес ортасындағы бақылау және басқару құралы ретінде аудиттің маңыздылығын көрсетеді.

Түйінді сөздер: ашықтық, анықтылық, тәуекелдер, аудит этикасы, сенімділік, бақылау, инвесторлар.

Аннотация: В статье рассматривается текущая ситуация в сфере аудиторских компаний, анализируются основные тенденции и проблемы, стоящие перед ними. В быстро меняющейся экономической среде аудит становится основным инструментом обеспечения финансовой прозрачности и стабильности компаний. В этой статье мы рассмотрим, как аудит влияет на современный бизнес, обеспечивая авторитет и доверие в отношениях с инвесторами, партнерами и клиентами. В исследовании подчеркивается важность аудита как инструмента контроля и управления в бизнес-среде. Аудит помогает выявить риски и несоответствия в финансовых показателях компании, тем самым предоставляя достоверную информацию внутренним и внешним заинтересованным сторонам.

Ключевые слова: прозрачность, ясность, риски, аудиторская этика, надежность, контроль, инвесторы.

Abstract: The article examines the current situation in the field of auditing companies, analyzes the main trends and challenges facing them. In a rapidly changing economic environment, auditing is becoming the main tool for ensuring financial transparency and stability of companies. In this article, we look at how auditing affects modern business, providing credibility and trust in relationships with investors, partners and clients. The study highlights the importance of audit as a control and management tool in the business environment. An audit helps identify risks and inconsistencies in a company's financial performance, thereby providing reliable information to internal and external stakeholders.

Keywords: transparency, clarity, risks, audit ethics, reliability, control, investors.

Аудиттің рөлі қазіргі бизнесте өте маңызды болып табылады, ол тек қаржылық есептерді ғана емес, компанияның қаржылық жағдайының жан-жақты бейнесін беруге, яғни резервтер мен тәуекелдерді анықтауға және саладағы бүкіл компанияның экономикадағы орнын ескере отырып, даму перспективаларын анықтауға мүмкіндік береді. Заманауи бизнес қарқынды даму және үнемі өзгеру жағдайында бола отырып, бірқатар күрделі мәселелер мен тәуекелдерге тап болады. Бұл тұрғыда компанияның қаржылық есептілігін жүйелі және тәуелсіз тексеру ретінде аудит ерекше маңызға ие. Аудит бизнес-ортада сенім мен ашықтықты қамтамасыз етуде, ұйымдардың тұрақтылығы мен дамуы үшін негіз жасауда маңызды рөл атқарады.

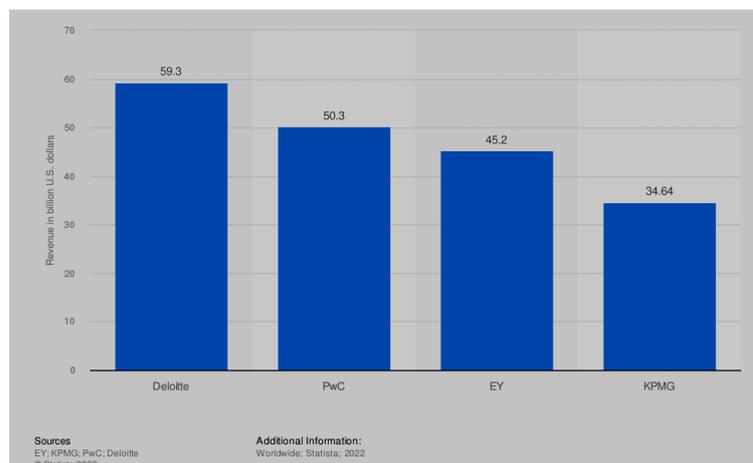
Аудит сонымен қатар компанияның ішкі процестері мен басқару жүйелерін жақсартуға көмектеседі. Аудиторлардың ұсыныстары бизнес-процестерді оңтайландыруға, тиімділікті арттыруға және шығындарды азайтуға көмектеседі. Бұл әсіресе ресурстарды тиімді пайдалану табыстың маңызды факторына айналған бүгінгі бәсекелестік жағдайында маңызды.

Аудит кәсіпорынның қаржылық тұрақтылығын егжей-тегжейлі талдауға мүмкіндік береді. Компаниялар өсу стратегияларын әзірлеуі, болашақ кірістер мен шығыстарды болжау және қаржылық жағдайы туралы нақты және сенімді деректер негізінде негізделген инвестициялық шешімдер қабылдауы керек.

Аудиторлық компаниялар жариялаған аудит есептері басшылық үшін құнды ақпарат көзі болып табылады. Бұл бизнестің күшті жақтары мен жақсарту бағыттарын анықтауға көмектеседі. Аудиторлық есептерді талдау компанияларға жексенбінің өзгеретін талаптарына бейімделуге және өсу стратегияларын әзірлеуге мүмкіндік береді.

Келесі бөлімде «Big 4» аудиттік/бухгалтерлік компаниясының 2022 жылдың дүние жүзіндегі кірісі және функциялық кірісі жөніндегі статистика ақпараты және 2021 жылдың статистика ақпараты көрсетіледі.

Дүние жүзіндегі үлкен төрттік бухгалтерлік/аудиторлық фирмалардың 2022 жылғы табысы: 1-сурет

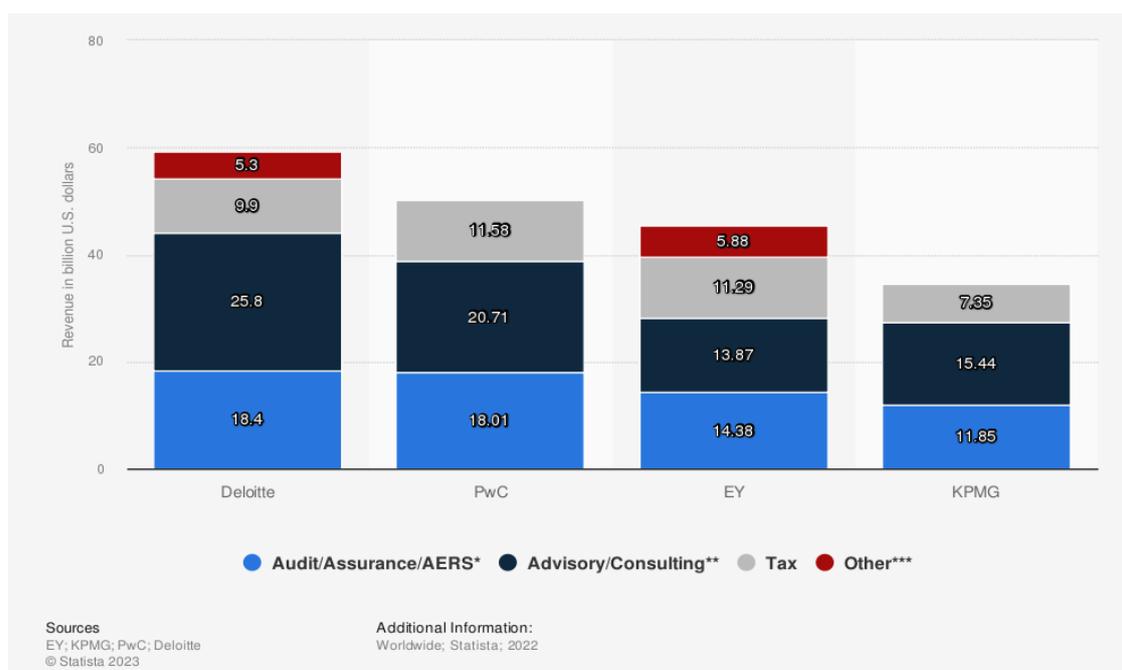
1-сурет. 2022 жылғы «Big 4» компаниясының табысы

Жалпы табысы шамамен 60 миллиард АҚШ долларын құрайтын Deloitte 2022 жылы «Үлкен төрттік» бухгалтерлік фирмалардың ең ірісі болды. Фирмалардың жиынтық кірісі соңғы онжылдықта тұрақты түрде өсіп, 2022 жылы 200 миллиард АҚШ долларынан асты.

Әлемдегі жетекші бухгалтерлік фирмалар: Deloitte, PricewaterhouseCoopers (PwC), Ernst & Young (EY) және Klynveld Peat Marwick Goerdeler (KPMG). Фирмалар өз клиенттеріне аудитті, корпоративтік қаржыны және заңгерлік кеңестерді қоса алғанда, әртүрлі кәсіби қызметтерді ұсынады. Консалтингтен түскен табыс Deloitte компаниясының 2022 жылғы рекордының шамамен 40 пайызын құрады, ал PwC және EY кірістерінің басым бөлігін аудиторлық қызметтерден алған.

Географиялық аймақтар бойынша бөлгенде, үш ірі фирма өз кірістерінің басым бөлігін Америка аймағында құрады: KPMG-нің ең үлкен аймағы Еуропадағы, Таяу Шығыстағы және Африкадағы (Үндістанды қоса алғанда) фирмалар желісі болды. Америка Құрама Штаттары барлық төрт фирма үшін ең жоғары нарық болып қала береді және Deloitte 2022 жылы елдегі жалпы кірісінің жартысына жуығын құрады. Қызметкерлер саны бойынша төрт фирманың жаһандық жұмыс күші бір миллионнан асты, өйткені Deloitte 2022 жылы қайтадан көш бастады.

Функция бойынша 2022 жылғы дүние жүзіндегі үлкен төрттік бухгалтерлік/аудиторлық фирмалардың кірісі (2-сурет).

2-сурет: 2022 жылғы «Big 4» компаниясының функция бойынша табысы

«Үлкен төрттік» бухгалтерлік/аудиторлық фирманың 2022 жылғы қызметі бойынша кірісі. 2022 жылы Deloitte аудиторлық кірісі шамамен 20 миллиард долларды құрап, оны сақтандыру нарығында «Үлкен төрттік» арасында көшбасшы етті.

Кесте-1. 2021 жылғы «Big 4» компаниясының табысы

Компания	Кіріс	Жұмысшылар саны	1 қызметкерге шаққандағы табыс	Жыл	Бас кеңсенің орналасқан жері
Deloitte	\$50,2 млрд	345 374	\$145 349	2021	Ұлыбритания
PwC	\$45,1 млрд	295 371	\$152 831	2021	Ұлыбритания
EY	\$39,9 млрд	312 250	\$127 971	2021	Ұлыбритания
KPMG	\$32,1 млрд	236000	\$136 144	2021	Нидерландия

2021 және 2022 жылдардағы табыс айырмашылығы

Кез келген кәсіпорынның немесе ұйымның қаржылық жағдайын көрсететін негізгі аспектілердің бірі оның табысы болып табылады. Соңғы екі жылдағы – 2021 және 2022 жылдардағы табыс статистикасын қарастыратын болсақ.

2021 жылғы кірістер:

Кәсіпорын 2021 жылы 167,3 миллиард долларға жетті, бұл нарықтық жағдайлар мен стратегиялық күш-жігер контекстінде айтарлықтай табысқа қол жеткізді.

2022 жылғы кірістер:

Кірістер 2022 жылы өсіп, 189,44 миллиард долларға жеткенін қуана атап өтуге болады. Бұл өзгермелі нарық жағдайларына бейімделу және бизнес-жоспарларымызды сәтті жүзеге асыру қабілетін көрсетеді.

Баға айырмашылығы:

Екі жыл қатарынан алынған деректерді салыстыра отырып, кірістің жалпы негізде шамамен 13,22%-ға өскенін көреміз. Бұл айтарлықтай пайыздық өсім операцияларын оңтайландыруға, жаңа клиенттерді тартуға және қазіргі серіктестермен қарым-қатынасты нығайтуға бағытталған күш-жігерімізді көрсетеді. Бұл нәтижелер компанияның болашақ өсуі мен дамуы үшін берік негіз болатынына сенімдіміз.

Нарықтық экономика жағдайында шаруашылық жүргізуші субъектілер ұйымдық-құқықтық нысанына қарамастан бухгалтерлік есептің әдістерін (салық, бухгалтерлік және қаржылық), еңбекақы төлеу әдістерін, дайын өнімді өндіру мен өткізуді өздері анықтай алады. Бірақ бұл мемлекет бұл процестерге ешқандай әсер етпейді дегенді білдірмейді. Оның қарапайым қызметі қаржылық-экономикалық бақылау болып табылады. Бұл қадағалаудың құралы жыл сайынғы міндетті аудиттер болып табылады. Бұл жағдайда аудиттің рөлі бухгалтерлік (қаржылық) есеп беруде көрсетілген көрсеткіштердің дұрыстығы мен толықтығын қамтамасыз ету болып табылады.

Аудит тәжірибе ретінде нарықтық экономикада маңызды рөлдердің бірін атқаратын кәсіпкерлік қызмет түрлерінің бірі болып табылады. Оған сараптама, талдау және кеңес беру кіреді. Аудит процесінде шаруашылық жүргізуші субъектінің жалпы қаржылық есеп беруі зерттеледі және олардың нәтижелері бойынша клиент ұйымның немесе оның жекелеген бөліктерінің қаржылық жағдайының толық бейнесін алады. Тексеру барысында заң бұзушылықтар мен бухгалтерлік есепті жүргізудегі қателер де анықталуы мүмкін. Бухгалтерлік құжаттаманы бұрмалау айыппұлдарға әкеп соғады, бірақ салық тәуекелдерін азайту кәсіпкерлердің тәуелсіз аудиторларға жүгінуінің жалғыз себебі емес.

Аудит-бұл әрбір компания орындауы керек маңызды процесс. Ол заңды талаптарға және ішкі саясаттарға сәйкестігін қамтамасыз ету үшін компанияның қаржылық есебін, операциялары мен жүйелерін тәуелсіз бағалауды қамтиды. Қаржылық аудит, операциялық аудит және сәйкестік аудиті сияқты аудиттің әртүрлі түрлері бар:

- Аудиттің сіздің компанияңыз үшін маңызды болуының негізгі себептерінің бірі ол ресурстарды жақсартуға немесе шығындарды азайтуға болатын салаларды анықтауға көмектеседі. Аудит арқылы бизнес иесі бухгалтерлік есеп жүйесіндегі қаржылық шығындарды анықтап, тиімділікті арттыру үшін қажетті түзетулер енгізе алады.

• Сонымен қатар, аудит басшылық пен мүдделі тараптар арасындағы ашықтықты сақтауға көмектеседі, бұл компания мен аудитордың арасындағы сенімнің артуына әкеледі. Аудитор басқарушы топ ұсынған ақпараттың дұрыстығын тәуелсіз тексеруді қамтамасыз етеді.

• Компания үшін дұрыс аудиторлық компанияны таңдауда өзге де өрескел қателіктерді жіберуіңіз мүмкін, бұл тапсырма мұқият қарастыруды талап етеді, өйткені барлық аудиторлық компаниялардың тәжірибесі немесе тәжірибе деңгейі бірдей емес. Құзыретті аудитор компания туралы нақты тұжырымдамалар беретін болады, бұл сізге бұрын анықталған мәселелерді үлкен мәселелерге ұласпай тұрып түзетуге жеткілікті уақытты қамтамасыз етеді.

Компанияларға қызметтің барлық салаларында есеп беруді қамтамасыз ету кезінде тұрақты өнімділік деңгейін сақтау үшін тұрақты аудит қажет. Аудит компанияларға ықтимал алаяқтықты ерте анықтауға, сондай-ақ белгілі бір ұйымды басқаруға қатысатын әртүрлі тараптар арасындағы ашықтықты арттыруға көмектеседі.

Аудит қазіргі бизнестегі маңызды құрал болып қала береді, ол тек нормативтік-құқықтық актілер мен заңнаманың сақталуын қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен қатар тұрақты және жауапты бизнестің дамуына ықпал етеді. Тұрақты және сапалы аудиттер компанияның қаржылық тұрақтылығын нығайтып қана қоймай, сонымен қатар болашақта табысты дамудың жаңа перспективаларын ашады. Аудиттің маңыздылығын мойындайтын компаниялар өзгермелі іскерлік ортада тұрақтылық пен табысты қамтамасыз ету арқылы бәсекелестік артықшылыққа ие болады. Тұрақты аудиттер қазіргі бизнес әлемінде қаржылық тұрақтылық пен өсуге қол жеткізудің негізгі факторына айналууда. Аудит рөлін бизнесте жақсарту үшін бізге бірінші қаржылық ашықтықты қамтамасыз ету, екінші нормалар мен ережелерді сақтау, үшінші қауіп-қатерді бағалау, төртінші басқару мен процестерді жетілдіру, бесінші инвесторлар мен мүдделі талаптарды қолдау, алтыншы алаяқтық пен әртүрлі қаржылық қылмыстарды алдын алу және жетінші тұрақты дамуға көмектесу мәселенің шешімі болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Аудит — инвестиция в успех: увеличение прибыли, улучшение управления, защита активов // [Электрондық ресурс] URL:<https://vc.ru/s/1226831-biznes/879444-audit-investiciya-v-uspeh-uvlichenie-pribyli-uluchshenie-upravleniya-zashchita-aktivov>
2. Википедия, большая четвёрка (аудит) [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B0%D1%8F_%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B2%D1%91%D1%80%D0%BA%D0%B0_\(%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B0%D1%8F_%D1%87%D0%B5%D1%82%D0%B2%D1%91%D1%80%D0%BA%D0%B0_(%D0%B0%D1%83%D0%B4%D0%B8%D1%82))
3. Statista зерттеу бөлімі, Дүние жүзіндегі үлкен төрттік бухгалтерлік/аудиторлық фирмалардың 2022 жылғы табысы <https://www.statista.com/statistics/250479/big-four-accounting-firms-global-revenue/#statistic-Container>
4. 5 причин, почему аудит важен для вашего бизнеса // [Электрондық ресурс] URL:<https://zoetalentsolutions.com/why-auditing-is-important-for-your-business>
5. Совет по финансовый отчетности // принципы FRC оперативного разделение аудиторской практики // [Электрондық ресурс] URL: <https://www.frc.org.uk/news-and-events/news/2020/07/frc-principles-for-operational-separation-of-audit-practices/>

УДК (631.15)

ПОКАЗАТЕЛИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

Алибекова А.Б.,

PhD, и.о. доцента кафедры Государственный аудит, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

Сембиева Л.М.

Д.э.н., профессор кафедры Государственный аудит, Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

E-mail: Alibekovaiga87@mail.ru, Sembiyeva@mail.ru

Аннотация. Обеспечение благополучия человечества, окружающей среды и экономики в своей основе зависит от того, как общества используют свои ресурсы и заботятся о них. Более качественное и эффективное производство и использование природных ресурсов может быть одним из наиболее рентабельных и эффективных способов уменьшения воздействия на окружающую